

Temel Olarak Anayasa ve Referandum Gerçeği

İçeriği Yazan: [Dağhan KADİM](#) [1] Zaman: Paz, 05/09/2010 - 21:30

Yazar: Dağhan KADİM

Kanuni Esasî'nin ilanıyla (1908 Devrimi)
II. Abdülhamit'in resmiyle basılan
"Yaşamın Anayasa" kartpostali

"Bir günlük adalet

altmış yıllık ibadetten faziletlidir." (Hz. Muhammed)

17 Eylül 1787'de ABD'de kullanılan **"anayasa"** kavramı temelde devletin yönetim kurallarının vurgulandığı, merkezi yasal bir belge olmakla birlikte devletten üst bir yasal çerçeve olup hem devletin varlığını sağlar hem de devleti denetler. Kavram Fransız Devrimi'nden sonra ders olarak ele alınmış

hem Devrimden önce hem Devrimden sonra yasaklanmıştır. 3.Cumhuriyetin kurulmasından sonra hukuk içinde ve siyaset temelinde çok önemli yere sahip olmuş ve günden güne devinimine de devam etmektedir.

Anayasa kavramını normal yasal zeminden ayıran ve onu devlet denetiminde önemli kılan şey bu kavramın Fransız Devrimi'nden sonra yaşama geçen çağdaş ve laik devlet anlayışının direklerini oluşturan *yasama+ yürütme+ yargı* güçlerini simgeleyen farklı konseptteki yasal vurgudur ve aynı zamanda yenilikçi bir **“toplumsal sözleşme”** biçimidir.

Osmanlı'da Anayasa

Osmanlı'daki anayasa faaliyetine değindiğimizde çıkış noktalarının İngilizlerin anayasa anlamında kullandığı *“constitution”* sözcüğünün *“Kanuni Esasi”* (1876) olarak çevrilmiş olduğunu görmüş oluyoruz. İngilizcedeki anlamıyla *“kurmak”, “oluşturmak”* gibi anlamları ifade eden sözcük Osmanlı'da *bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimi* olarak yansımıştır. Ancak *“Kanuni Esasi”* kavramının ne anayasa ne de güçler ayrılığı teziyle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Parlamento sadece mali işlerde bağımsız olduğu için bağımsızlığı bütçe ile sınırlı kalmıştır. 1921 ve 1924 tarihli *“Teşkilat-ı Esasiye Kanunu”* adlı belge çokça değişikliğe uğratılmış olsa da temel anayasa çizgisini yansıtabilmiştir.

Anayasa fikri ilk kez 1924 tarihinde değil Osmanlı aydınlarınca sıkça irdelenmiş ve Fransız Devrimi'nin getirdiği yenilikler ölçütünde heyecanla sorgulanmıştır. Osmanlı'da temel sorgulama *“millî egemenlik”* üzerinde yoğunlaşmış, Osmanlı aydınlarından **Namık Kemal** ve **Ali Suavi** arasında derin tartışmalar yaratmıştır. Namık Kemal'in **Rousseau**'dan etkilenerek savunduğu *“halk egemenliği”* ve İslâm terminolojisi ile açıklamaya çalıştığı *“kuvvetler ayrılığı”* tezi ile Ali Suavi'nin *“hakimiyet Allah'ındır”* tezi birbirini hem tamamlaması hem de birbirine ters düşme vakasıyla ortada kalmıştır. Bazı cenahların, milli egemenlik fikri Atatürk'te Fransız Devrimi ve batılı akımlardan geliyor, taklitçilik yapıyor, demesi çok büyük bir tarihi eksilik ve cehaletin göstergesidir. Çünkü **Atatürk** milli egemenlik hususuyla ilgili *“egemenlik kayıtsız şartsız milletindir”* diyerek eski meşruiyet teorilerine dayanarak devletin yönetilmesinin imkânsızlığı ve milli devlet şuuru ile Milli Mücadelenin topyekun kazanılma arzusunu kanıtlamıştır. Bu egemenlik temeli Türk milletinde kendi kendine gelişmiş ve filizlenmiştir.

“Anayasa”nın Felsefi Temeli ve Filozoflarca İrdelenmesi

Anayasa, fikri ve fiili olarak eski dönemlerde uygulanmıştır ve sorgulanmıştır da. Atina ve Roma'da uygulanan demokrasi çerçevelerinde ele alınmıştır. İslam dünyasında da *“Medine Anayasası”* özde anayasa fikrine uymasa da devlet yönetiminin yazılı esasa ele alınması açısından tarihçiler tarafından öne sürülür.

Fransız hukukçu **Jean Bodin** egemenliği, *içte insanlar üzerinde sınırlanamayan mutlak ve üstün bir iktidar, dışta ise bağımsız bir kudret* olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda hukuk ve gelenek arasındaki çizginin farklılığı ortaya konmuş olsa da egemenlik devlet içindeki egemen temsilin

güç oranını artırmıştır. **Bodin**'den **Hobbes**'a ve **Austin**'e kadar birçok düşünürü etkilemiş, irdelemeler karşısında devletin içindeki gücü bir yandan da sınırlayıcı bir denge unsuru aranmaya başlanmıştır. İşte bu noktada devletin sınırsız gücü karşısında kişilerin hak ve hürriyetlerini koruma kaygısı yeni akımların filizlenmesine sebebiyet vermiştir. İngiliz düşünür **John Locke** güçler ayrılığı tezini ortaya koymuştur. 1748'de yayımlanan "**Kanunların Ruhu**" (De l' Esprit des Lois) adlı eserinde Fransız düşünür **Montesquieu**, kişilerin hak ve hürriyetlere sahip olabilmelerinin ve devlet içinde bunların teminat altına alınabilmesinin yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrılmasıyla mümkün olabileceğini savunmuştur. **Rousseau** ise kendine İngiltere rejimini örnek alan **Montesquieu**'dan farklı olarak egemenliğin İngiliz halkında değil, parlamentosunda olduğunu vurgular (çünkü Montesquieu'ya göre egemenliği elinde bulunduran halk değildir, İngiliz Parlamentosudur). Yine Montesquieu'daki kuvvetler ayrılığı ilkesini reddeder ve doğrudan demokrasi örneklerinden yola çıkarak kuvvetler birliği sistemini arzuladığını ortaya koyar. *"Genelde demokrasi yanlısı bir görüntü sergileyen, yüzde elli bir her şeydir, yüzde kırkdokuz buna katılmıyorsa yanlışmış farz edilir diyen Rousseau, bu görüşüyle çoğunluğun azınlığa tahakkümüne yol açtığı gerekçesiyle de ciddi şekilde eleştirilir"*.

August von Hayek'e göre ise *"yasaları seçimle gelen yöneticilerin eline bırakmak, krema kavanozunu kedinin sorumluluğuna bırakmaya benzer"*. *"Kısa süre sonra hiçbir yasa -en azından hükümetin keyfi iktidarını sınırlaması anlamında bir yasa- kalmayacağını aşık olacağını "* söyler. **Hayek**'in de kendini dahil ettiği liberal gelenek, çoğunluk yönetiminin bir tiranlığa sapması önlensin diye, çoğunluğun kendilerine oy verdiği iktidarlara sıkı sınırlar koyar. **Hayek** yasamanın yürütmeden kesinlikle ayrılması gerektiğini ve yürütmenin hiçbir zaman kendi aleyhine kısıtlayıcı yasa yapmayacağını öne sürer ki haksız da sayılmaz!

John Locke temelli *güçler ayrılığı* tezindeki çarpıcı nokta yargının yasama ve yürütmeden ayrıca değerlendirilmesi hususudur. Egemen gücün, geçmişte kral veya padişah bugün ise *sahte* demokrat devlet başkanı ve başbakanlar karşısında yasanın her daim güçle elastike edilip şekillendirildiği ortamda amaç yeni ve çağdaş düzenin ve devlet birimlerinin "anayasa" temelli güçlü denetimi ve eşitlikçi yönetimini ortaya koymaktır. Yargı bağımsızlığının irdelendiği yahut yok edilmek istenildiği bir ortamda devlet yönetimi sarsılır, kurumlardaki objektif duruş yıkılır; yerine her dönemin yeni kurum ve ideolojileri sızar. Bu noktada demokrasi dediğimiz kavram zayıflatılır, ayaklar altına alınır. Çünkü yüzde elliye yakın halk kesimi etkinleştiği vakit ve topyekun bir halk egemenliğinin sadece bu dilim ile simge edilmesi geriye kalan yüzde elliden fazla kesimin demokratik hak ve özgürlüklerini yok saymak, onlar üzerinde baskı ve korku kurmak anlamına gelmektedir.

SONUÇ

Anayasa kavramının hiçbir millet ve akım tekelinde olmadığı, yıllarca benzer ad yahut girişimlerle az da olsa ortaya konduğu, değerlendirmelerin farklı ve güzel sonuçlar ortaya çıkardığını vurgulamak gayesini gerçekleştirmeye çalıştım. Anayasa kavramını günümüz federe yönetimlerini

bazı alarak değiştirmek ve yargı üzerinde birtakım kötü planlar beni bu hususa yoğunlaşmaya ve milli egemenlik ile anayasa kavramının ortaklığını kanıtlamaya götürdü. Gücünün cazibesinden asla vazgeçmeyen otorite ve siyasi temsiller demokrasi kavramını yok ettikleri gibi halkın hürriyetlerini ve bireyin özgürlüklerini de yüzyıllık kazanımlar ve milli iradeyi un ufak ederek sahte demokrasi maskelerini takınmışlardır.

Son günlerde ortaya konan anayasa tasarısı sadece bir odağın güdümünde fiile geçmişse de bazı kavramları da karıştırmamak gerekir. **Seçimler sonucu ortaya çıkan irade milli irade değil, çoğunluğun iradesidir.** En büyük tehlike, milli irade varsayılan kavramların arkasına sığınarak parlamentoda çoğunluğu elinde bulunduranların kendilerini bütün milletin temsilcisi olarak görerek, demokratik olmayan düzenlemeler yapabilmesidir. Aslında milli irade bu olmayıp, iktidar-muhalefet bütünü olarak algılanmalıdır.

Unutulmamalıdır ki 1930-40'lı yılların Nazi Almanyası'nda Hitler seçimle başa gelmiştir. Çoğunluk insanların katledilişini desteklemiş ve hatta sağlamıştır. Demek ki çoğunluk fikrini gütmek çoğulcu demokrasi anlayışını zedeler ve azınlıkları yok sayar. Ülkeleri oluşturan grupların ve azınlıkların yok edilmesi o yönetimleri birtakım açılım ve söylemlere iter. Çünkü demokrasi anlayışını yok saymış, azınlıkları incitmiş ve geri kazanma gayeleri oy kaygılarıyla bütünleşmiştir. Keza federe yönetimlerdeki anayasa değişimleri olağandır, çünkü bu gelişmiş sanayi ülkelerinde zaten yargı bağımsızlığı kesin ve dokunulması keskin bir hançer olarak asla devlet başkanlarının gücünü kuramadığı alanlardır. Türkiye gibi temel insan haklarının eksikliğinin gün gibi ortada olduğu ülkelerde, insanların ötekileştirildiği, yandaş olmayanların psikolojik baskıya ve hapis cezalarına maruz kaldığı bir ülkede yargıda reform aslında **yargıyı hizaya çekmek ve onu gücün denetimine sokmaktır.** Anayasa dediğimiz toplumsal sözleşme çağdaş ve laik bir çıkıştır, insan hakları temelinde devletin geniş gücü karşısında insanların olabildiğince hak kazanımlarını ortaya koyabilmektir. Bağımsız yargı, ülkede denetimin teminatıdır. Ancak yasalardan kaçanlar ve yasalara aykırı fiillerde bulunan siyasi odaklar yargıyı bağımlı hale getirmek ister.

Milli egemenliğe inananlar, hür demokratik rejimden başka yol tanımazlar. Ancak bu şekilde millet varlığını devam ettirir, demokratik müesseseler ayakta kalabilir ve hiçbir şekilde milli irade ipotek altına alınamaz. 1982 Anayasasını "*korseli anayasa*" olarak görenler bu noktada haklı olmakla beraber; ben günümüz anayasa taslaklarının aslında temel yönetim ve çözümler getirmediği, sadece sahte demokrasi söylemleri ile bulandırıldığını düşündüğüm için bu gibi taslaklara "*korseli demokrasi*" girişimi adını vermeyi uygun buluyorum. Kendi çıkar ve güdülerinin demokrasisini inşa edenler demokrasi kavramını asla algılayamamış ve temin edemeyecek güçlerdir.

"Demokrasi, temsili ve çoğulcu karakteri ile seçmene hesap verilmesini, kamu makamlarının hukuka uymak yükümlülüğünü ve adaletin yansız bir şekilde dağıtılması da zorunlu kılar. Kimse hukukun üstünde olamaz". (Paris Şartı)

iletisim@PolitikaDergisi.com

KAYNAKLAR

ARSAL Sadri Maksudi, Türk Tarihi ve Hukuk, İstanbul 1947.

BAŞGİL Ali Fuat, Esas Teşkilat Hukuku, C. 1, İstanbul 1960.

CİN Halil, Milli Hakimiyet ve Atatürk, Konya 1985.

CİN Halil- AKYILMAZ Gül, Feodalite ve Osmanlı Düzeni, Konya 1995.

GENÇ Reşat, “İslamiyet’in Kabulüne Kadar Türklerde Egemenlik Anlayışı”, Milli Egemenlik ve Demokrasi Kurultayı, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yay. No: 77, Ankara 1995.

HAYEK Friedrich A. Von; Hukuk, Yasama ve Özgürlük, Kurallar ve Düzen, (Çev. Atilla Yayla), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1993.

KODAMAN Bayram, Milli Egemenlik Kavramının Fikri Gelişmesi Paneli, Samsun 22.04.1986, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 17.

KÖNİ Hasan, Milli Egemenlik Kavramının Fikri Gelişmesi Paneli, Samsun, 22.04.1986, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No 17.

KÖSEOĞLU Nevzat, Devlet- Eski Türklerde İslâm’da ve Osmanlı’da, İstanbul 1997.

MEMİŞ Emin, Anayasa Hukuku Notları, İstanbul, 2005.

NİYZİ Mehmet, Türk Devlet Felsefesi, İstanbul 1995.

OĞUZ Orhan, Milli Egemenlik, Yurtta Sulh Cihanda Sulh İlkeleri ve Atatürk, İstanbul 2.5.1986, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 16.

SARICA Ragıp, “Atatürkçülük, Milli Egemenlik ve Gençlik”, Atatürk Milli Egemenlik ve Gençlik Paneli, İstanbul 1985.

TEZİÇ Erdoğan, Milli Egemenlik İlkesinin Kabulü ve Gelişimi Paneli, İstanbul 5.5.1986, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 21.

[Bu yazı, Politika Dergisi Sayı 24’te yer almıştır. Tüm fazladan özellikleri ile özgün sayıyı indirmenizi salık veririz. Sayı 24’ü indirmek için [buraya tıklayınız](#)]

Yorumlar

- [Bilim/Kuramsal](#) [3]
- [Güncel](#) [4]
- [İç Siyasa](#) [5]
- [Tarih](#) [6]

Kaynak URL (14/05/2024 - 21:21 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/makale/temel-olarak-anayasa-ve-referandum-gercegi>

Bağlantılar:

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/daghan-kadim>
[2] <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/PD24.zip>
[3] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>
[4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>
[5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>
[6] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>